
Alenka ŠVAB

Anthony Giddens

Transformacija intimnosti: seksualnost, ljubezen in erotika v modernih družbah'

The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies.

Polity Press, Cambridge 1995

Lynn Jamieson

Intimnost: osebni odnosi v moderni družbi

Intimacy: Personal Relationships in Modern Society

Polity Press, Cambridge 1998

Intimnost je še pred desetletjem veljala za sociološko irelevantno tematiko, ki so jo nadomeščali koncepti 'osebnih' ali 'primarnih' odnosov, vezani predvsem na družino, prijateljstvo. Dandanes postaja vedno bolj popularna tema, saj se z njo intenzivno ukvarjajo tako družbene teorije kot popularna literatura za samopomoč, ki ponuja nasvete za vzdrževanje dobrih medosebnih odnosov (Jamieson, str. 1). Analize intimnosti, pomenov intimnih razmerij, najdemo v visokoreferenčnih delih prominentnih sociologov kot sta A. Giddens (1995) in U. Beck (1992 in 1999). Zanimanje za analizo intimnosti znotraj znanstvenih diskurzov nakazuje, da tudi v realnosti vsakdanjega življenja očitno prihaja do aktualizacije intimnosti oziroma do intenziviranja pomenov intimnosti, intimnih odnosov. Vendar ne brez zapletov. Poplava teoretskih prispevkov o spreminjanju intimnosti producira tudi raznolikost tez, ki jim ni najti interpretativnega konsenza.

Po letnicah izida recenziranih knjig bi lahko sodili, da je delo Lynn Jamieson le odgovor na Giddensovo visoko referenčno in tudi kontroverzno delo 'Transformation of Intimacy'. Vendar je več kot to. Poleg kritičnega kontrastiranja svojih pogledov na 'transformacijo' intimnosti v postmodernosti, Jamieson ponuja tudi samostojno interpretacijo spreminjanja intimnih razmerij, ki v marsičem presega, a tudi dopolnjuje Giddensove teze o intimnosti. Giddensova teza transformacije intimnosti in spodbija nje te teze Lynn Jamieson sta zanimivi tudi zato, ker predstavljata zdaj že simptoma-

tično razpetost diskurzov o postmodernosti med diskurzi, ki spremembe potrjujejo in tistimi, ki jih zanikajo. Več kot dovolj razlogov za primerjalno recenzijo obeh del.

Giddensova knjiga 'Transformacija intimnosti' je tipični primer interpretacije, ki ugotavlja radikalno spreminjanje intimnih razmerij pozne modernosti. Gre za proces generičnega prestrukturiranja zasebnosti, v katerem ima osrednjo vlogo nova oblika osebnih odnosov, t.i. 'pristno razmerje' (pure relationship)¹, ki "se nanaša na razmere, v katerih posamezniki vstopajo v družbene odnose zavoljo samih sebe, oziroma zavoljo tega, kar lahko iz takšnega odnosa pridobijo. Pristno razmerje obstaja le v toliko, v kolikor prinaša zadovoljstvo obema partnerjema" (str. 58). Pristno razmerje se ne omejuje na zakonsko zvezo niti na heteroseksualno orientacijo (cf. Weeks 1995), ampak velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij. Vzporedno z razvojem pristnih razmerij, se po Giddensu odvija tudi razvoj plastične seksualnosti (ločitev seksualnosti od reprodukcije - nosečnosti in rojevanja) (str. 18) in transmutacija romantične ljubezni (str. 37), ki se pod pritiskom ženske seksualne emancipacije in avtonomije fragmentira in razvija v zlito ljubezen (confluent love), aktivno in pogojno ljubezen (cf. kaotično ljubezen (Beck, Beck-Gernsheim 1999)), ki stoji v nasprotju z romantično ljubeznijo - ljubeznijo 'za vedno' (str. 61).²

Upoštevajoč statistične podatke o spreminjanju družinskega življenja v postmodernosti, se zdijo Giddensove izpeljave prepričljive. Tudi Giddens sam gradi tezo o transformaciji intimnosti in njeni utemeljenosti v pristnih odnosih na teh podatkih. Pristna razmerja pojasnjuje z upadanjem števila porok oziroma upadanjem pomena zakonske zveze, z večanjem števila razvez zakonskih zvez pa tudi s pluralizacijo družinskih oblik. V kontekstu seksualnosti svojo tezo o plastični seksualnosti ter zliti ljubezni utemeljuje v ženski seksualni emancipaciji, razvoju sodobnih kontracepcijskih sredstev (ločitev seksualnosti od reprodukcije) ter predvsem tematizaciji in spreminjanju družbene percepcije homoseksualnosti.³

Medtem ko za dinamiko življenjskega poteka nedvomno drži, da njegov moderni mo-

del naglo nadomeščajo različne oblike hitrih prehodov iz različnih nestalnih partnerskih in družinskih razmerij (na primer vedno več je reorganiziranih družin), na kar kažejo tudi omenjeni statistični podatki o razvezah itd., se zdi, da Giddensova interpretacija transformacije intimnosti velja le za omejene družbene kontekste in le do določene mere. Vzorec vzpostavljanja 'pristnih razmerij' vendarle predpostavlja družbeno izgleditev nekaterih klasičnih družbenih kategorij družbenega razlikovanja (spol, družbeni razred, etničnost itd.), čeprav so te družbene kategorije v postmodernosti še vedno intenzivno prisotne kot pomembni dejavniki družbene integracije in razlikovanja. Giddensovih interpretacij družbenih spreminjanj vsaj v segmentu spreminjanja zasebnosti torej ne gre brati povsem dobesedno.

Lynn Jamieson poleg odlične zgodovinske predstavitve družbenih korenin modernega razumevanja intimnosti in zasebnosti (drugo poglavje 'From 'The Family' to Sex and Intimacy'), v kompleksni analizi spreminjanja različnih aspektov intimnosti v postmodernosti ugotavlja, da teza o obratu k 'odkriti intimnosti' (disclosing intimacy) pojasni le del fenomena in hkrati dokazuje, da v postmodernosti nismo priča tako radikalnim prelomom intimnih razmerij, njihovih praksah, pomenih in percepcijah kot jih napoveduje Giddens. Zato je več razlogov: gre za le enega od številnih načinov življenja, spreminja se narava intimnosti (različni načini intimnosti in predstave), intimni odnosi so prej obligatorni kot neodvisni (še posebej odnosi starši-otroci) in bolj hierarhični kot enakopravni (partnerski odnosi). Predvsem spolne razlike so prisotne v vseh oblikah intimnih razmerij, med partnerjema, med prijatelji, med starši in otroci, očitne so tudi v načinih kako in koliko oba spola prispevata k intimnemu razmerju. Spolna asimetrija v intimnih razmerjih in emotivno delo je po avtoričinem mnenju tudi najbolj trdovratna manifestacija in prag spolne neenakosti (str. 158-170). Jamieson je torej v svoji analizi intimnosti usmerjena na konkretno realnost vsakdanjega življenja, njena analiza pa je predvsem strukturna in usmerjena na spolne in starostne hierarhije vsakdanje zasebnosti. Zato tudi bolje kot

Giddens pojasni tiste aspekte fenomena intimnosti, ki molijo iz okvira idealtipskega koncepta pristnega razmerja: spolne hierarhije intimnih razmerij, njihovo konfliktno naravo (konflikt (interesov) kot del vsakdanje realnosti, ki ne vodi nujno v prekinitev razmerja kot to predpostavi Giddens), pluralnost načinov izražanja intimnosti itd.

Toda Giddensova teorija, ki ni v takšni širini vezana na konkretnosti vsakdanjega življenja in je bolj idealtipska, bolje pojasni nekatere druge aspekte intimnosti. Medtem ko Jamieson zaključke izpelje iz poudarkov na hierarhičnosti intimnih razmerij in zato ocenjuje, da se intimnost radikalno ne spreminja, pa Giddens na bolj sistemski ravni uspešno zaobseže prav tiste segmente, ki intimna razmerja spreminjajo. Poleg poudarka na spreminjanju fenomena, je plodnost Giddensove razlage v tem, da pojasni načine in značilnosti, po katerih se fenomen odvija (in spreminja). In tu se njegove teze pravzaprav srečajo z zaključki L. Jamieson. Giddens namreč s konceptom 'pristnega razmerja' bolj kot na prevladujoči družbeni vzorec vzpostavljanja intimnih razmerij, misli na vzpostavljanje novih načinov konstituiranja in ohranjanja takšnega razmerja. Bolj kot monolitno družbeno formo (ali nek način življenja kot ga interpretira Jamieson), gre koncept 'pristnega razmerja' brati kot način vstopanja v družbena razmerja, ki se realizira v vseh možnih oblikah razmerij, kot jih ljudje skozi kreacijo lastnih biografij vzpostavljajo (glej str. 58). Koncept 'pristnega razmerja' tako pluralnost intimnih razmerij ne izključuje, ampak predpostavlja.

Giddensova teorija vendarle ni brez pomanjkljivosti. Morda pomembna pomanjkljivost koncepta 'pristnega razmerja' je v tem, da tak družbeni odnos pogojuje s suspenzom konflikta interesov oziroma, da konflikt interesov enači z razrešitvijo oziroma razpadom neke intimne veze. Pri tem spregleda, da so konflikti (tudi interesov) inherentna značilnost medosebnih (intimnih) odnosov, če že ne kar njihov pogoj (cf. Beck, Beck-Gernsheim 1999, 24). Prav narava intimnih odnosov, osebna čustvena vezanost posameznikov med seboj, kaže na to, da razpad nekega odnosa ni preprosta razrešitev, ko pogoji odnosa (po Giddensu, dokler ob-

stajajo medsebojni interesi) ne vzdržijo več. Kot poudarja Jamieson, je v tem kontekstu problem koncepta 'pristnega razmerja' v tem, da to razmerje razume izolirano od drugih medosebnih (na primer družinskih) razmerij, ki neposredno vplivajo tudi na naravo partnerskega (pristnega) razmerja (na primer otroci). Problematičnost tega koncepta se kaže tudi v primeru družbeno 'neizogibnih' (nerazdružljivih) relacijah, ki so predvsem relacije odvisnosti (npr. starši-otroci) in ki se ne morejo končati s preprosto prekinitvijo oziroma razpadom. Narava teh odnosov se izraža tudi v asimetriji moči staršev nad otroci ter v starševski protekciji otrok (Jamieson, str. 163). Tako menimo, da je Giddensov eksplanatorni potencial predvsem v sami detekciji družbenih trendov in sprememb oziroma prestrukturiranja intimnosti. Idealtipski koncepti 'pristnega razmerja' in 'zlate ljubezni' pa so v več segmetnih pomanjkljivi, še najbolj v tem, da realnost vsakdanjega življenja (po)mešajo s principi političnega projekta 'intimnost kot demokracija' (str. 184).⁴

Intimnost je nedvomno tisti segment družinskega življenja, ki v zadnjih letih doživlja pomembne transformacije, ki jih je Giddens vsaj v nekaterih segmentih dobro detektiral. Vendarle je potrebno dodati vsaj še eno 'opombo pod črto', ključno za razumevanje pomena intimnosti v družinskih (in partnerskih) razmerjih. 'Pristno razmerje' opredeljuje z deformalizacijo partnerskih razmerij, ki niso več družbeno normativno vezana na poroko in ostale 'zunanje' družbene določbe (heteroseksualnost itd.). Zato je to razmerje, ki se vzpostavlja, 'notranje', samo po sebi, in tudi zato hitreje razpade. Toda, če smo natančni, se ta opredelitev nanaša le na en vidik fenomena - njegovo formo, ne pa na dejanske pogoje njegovega obstoja. Eden od formalnih vidikov, na katerih je 'zgrajeno' pristno razmerje, je emancipacija žensk. Emancipacija žensk (vključno s seksualno, edukacijsko in zaposlitveno/karierno emancipacijo) ni nek dovršen fenomen kot to predpostavlja Giddens. Pravzaprav naštetih parametri, ki naj bi 'emancipacijo' opredeljevali, predvsem pa predpostavka o osvoboditvi žensk od reprodukcijskega 'jarma', niso tisti, ki dejansko eman-

cipacijo sploh omogočajo. In če smo še natančnejši, emancipacija se z naštetimi parametri sploh ni realizirala (če pustimo ob strani filozofsko dilemo, ali je ta realizacija sploh možna). Tako se zdi, da je Giddens ob konstrukciji koncepta 'pristnega razmerja' računal s spremembo, ki se pravzaprav sploh ni dogodila. Kot dokazuje tudi Jamieson (str. 43), je 'družbena obveznost' materinstva tista, ki emancipatorne potencialne, ki se poskušajo realizirati (množično zaposlovanje, izobraževanje, ločitev seksualnosti od reprodukcije itd.), zadržuje oziroma jih na določen način onemogoča. Ženska materinska (reprodukcijska) funkcija je še vedno pomembna ženska identiteta in tisti *conditio sine qua non* postmoderne zasebnosti, ki takšno zasebnost in torej tudi intimne, partnerske odnose sploh omogoča. Kako torej te ugotovitve 'združiti' s konceptom 'pristnega razmerja'? Odgovor je na dlani: 'pristno razmerje' kot razmerje značilno za postmodernost obstaja, vendar le pod pogojem, da v svoji osnovi ostaja in deluje na tipično moderen način - da njegov skriti pogoj ostaja prav moderen način funkcioniranja zasebnosti.

Kljub temu se zdi, da sta obe predstavljeni perspektivi (sprejemanja in zavračanja sprememb) pri analizi intimnosti v postmodernosti enako relevantni, predvsem v svoji komplementarnosti. Če ju obravnavamo skupaj, pojasnjujeta pravzaprav dve plati iste zgodbe - različne segmente sodobnih pomenov in praks intimnosti. In če smo natančni, je pravzaprav to tudi specifična postmodernosti - da ohranja tipično moderne segmente, a jih hkrati tudi radikalno spreminja.

¹ Cf. 'pristno prijateljstvo' (*pure friendship*) (Silver, v Weintraub, Kumar (ur.) 1996); 'odkrita intimnost' (*disclosing intimacy*) (Jamieson 1998).

² Ta ljubezen je izgubila spolni predznak in naj ne bi bila več feminizirana (kar sicer velja za modernosti), kot to trdijo nekateri drugi avtorji (Cancian, v Fox (ur.) 1993, 205; Newman 1999, 167).

³ Giddens navaja podatke, da naj bi zgolj 50% moških Američanov bilo izključno heteroseksualnih (da nikoli niso imeli homoseksualnih želja ali niso sodelovali v homoseksualnih aktivnostih),

Alenka KRAŠOVEC

Robert Ladrech in Philippe Marliere (ur.)
Social Democratic Parties in the European Union: History, Organization, Policies
 Macmillan Press Ltd, 1999, 234 strani

Duhovna družina socialdemokratskih strank je v obdobju zadnjih petih let najmočnejša družina strank v Evropi, saj sodeluje v vladah večine držav članic Evropske unije. In knjiga, ki sta jo uredila Robert Ladrech in Philippe Marliere, nam predstavlja skupaj petnajst relevantnih (po izboru urednikov in posameznih avtorjev, vendar brez navedbe kriterija izbora in/ali utemeljitve izbora konkretnih strank) socialdemokratskih strank, iz vsake države članice Evropske unije, med katerimi nosijo nekatere naziv socialistične ali delavske. Predstavljena je tudi nadnacionalna federacija strank – Stranka evropskih socialistov.

Urednika sta z izbiro enakih vprašanj za vse avtorje, ki so prispevali pregled razvoja in stanja v nacionalnih socialdemokratskih strankah, omogočila primerjavo med njimi. Področja, s katerimi so se posamezni avtorji ukvarjali, zajemajo: a) razvoj posameznih strank, tako ideološki kot organizacijski, s

pomočjo katerega vidimo, kako so se posamezne stranke odzivale na izzive in spremembe v njihovem okolju. To dejstvo prilaganja okolju je velikokrat povzročilo večje konflikte v strankah, ki so v nekaterih primerih pripeljali tudi do razcepa strank in vzpostavitve novih strank leve; b) njihov (tekmovalni) odnos do ostalih strank leve provincience in organizacij, ki so “naravno” težile k povezavi s socialdemokratskimi strankami (predvsem so to sindikati); c) volilne (ne)uspehe strank ter vladne dosežke; d) posamezna izbrana področja politik (predvsem socialnih in ekonomskih) ter odnos strank do najpomembnejših ključnih vprašanj, vključno z vprašanjem odnosa do evropskih integracijskih procesov in e) sociološke značilnosti članov in volivcev strank.

Tako lahko skozi predstavitev posameznih strank opazimo, da je od leta 1880 v večini (in ne več le znotraj nemške socialdemokratske stranke) socialdemokratskih (socialističnih, delavskih) strank, marksizem predstavljal intelektualno in politično dominantno paradigmo. Omenjena stranka je večjemu številu socialdemokratskih strank predstavljala referenčno stranko, finska socialdemokratska stranka in nizozemska delavska stranka pa sta na začetku razvoja prevzeli kar njen Erfurtski program iz leta 1891. Poleg nemške ideološke “pomoči” se nekatere stranke (nizozemska, španska) niso branile niti njene neposredne finančne pomoči.

Marksizem, njegovo zagovarjanje revolucije in razrednega boja, je po prvi svetovni vojni, navzlic nadaljnemu obstoju v programih in besednjaku strank, začel izgubljati dejanski ali zgolj navidezni vpliv na večje število socialdemokratskih strank. Tako je nizozemska delavska stranka svoj največji revolucionarni trenutek doživela leta 1918, ko je njen vodja v parlamentu (!) oznanil, da se bosta delavski razred in socialdemokracija polastila oblasti. Taista stranka, ki je ob svojem nastanku leta 1894 prevzela Erfurtski program, je že v 20. letih tega stoletja postala prva socialdemokratska stranka, ki je dejansko (formalno se je to dogodilo z novim programom leta 1937) v celoti zavrgla revolucionarno marksistično teorijo in prevze-